

SRBIJA: BRANITELJKE I BRANIOCI LJUDSKIH PRAVA U OPASNOSTI

‘Ukoliko danas u Srbiji tražite odgovornost za kršenja ljudskih prava u prošlosti, podržavate prava žena ili homoseksualaca ili, ukoliko kao novinar pišete o vezama između države i organizovanog kriminala, onda bukvalno dovodite sopstveni život u opasnost. Bezbedni smo jedino dok nas štiti međunarodna zajednica.’

Biljana Kovačević-Vučo, direktor YUCOM-a, 2008.

Braniteljke i branioци ljudskih prava u Srbiji i dalje su izloženi riziku od napada, kako od državnih, tako i od nedržavnih činilaca, uključujući medije. Srpske vlasti ih ne uspevaju zaštititi od fizičkih napada i pretnji njihovim životima i imovini. Amnesty International je izuzetno zabrinut zbog ovih napada i njihovog uticaja na ljudska prava samih branilaca i pravo na slobodu izražavanja i okupljanja u Srbiji.

Dana 31. maja 2009. godine, nakon što je Skupština Srbije usvojila nacrt zakona o udruženjima, uticajne srpske provladine dnevne novine *Večernje novosti* objavile su članak na dve stranice pod naslovom „Sebe uzdižu, Srbe urnišu”. Tobaže govoreći o novom zakonu, u članku se cilja na tri Srkinje, zaštitnice ljudskih prava: Natašu Kandić, direktora Fonda za Humanitarno pravo (FHP); Sonju Biserko iz Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji (Helsinški odbor); i Biljanu Kovačević-Vučo iz Komiteta pravnikā za ljudska prava (YUCOM).



© Front Line/Mark Condren

U članku se iznosi tvrdnja da te tri žene imaju za cilj da unište srpsku državu zbog svoje podrške članstvu Srbije u Evropskoj uniji (EU) i nezavisnosti Kosova. Optužene su za zloupotrebu državnih sredstava i primanje novca iz sumnjivih inostranih izvora. Njihova najveća krivica, prema kritičarima, bio je zahtev da se utvrdi

Sonja Biserko, predsednica Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji.

odgovornost za ratne zločine počinjene u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i na Kosovu tokom devedesetih godina i zahtev da se svi osumnjičeni za ratne zločine izvedu pred lice pravde. Članak je takođe bio uperen protiv feminističke,

**AMNESTY
INTERNATIONAL**



antimilitarističke NVO Žene u crnom, tvrdeći da je ta organizacija koristila državna sredstva u cilju organizovanja „antisrpskih” demonstracija.

Članak *Večernjih novosti* nije bio izolovan napad: sve četiri NVO i žene koje su im na čelu dugo su vremena predmet negativnih kampanja u medijima i pretnji njihovom fizičkom i mentalnom integritetu. Takve pretnje su se pojačale od trenutka kada je Kosovo proglasilo nezavisnost od Srbije, februara 2008. godine i nakon izbora koalicione vlade maja 2008. godine u čijem je sastavu bila Socijalistička partija Srbije (SPS), bivša stranka Slobodana Miloševića. Prema Sonji Biserko: „Te pretnje se nastavljaju u političkoj klimi gde se intenzivno polarizuje izbor između članstva u EU i zadržavanja Kosova.”

POD PRETNJAMA I NAPADIMA

Dana 17. februara 2008. godine, Nataša Kandić je prisustvovala svečanoj sednici Skupštine Kosova na kojoj je proglašena nezavisnost od Srbije. Napali su je srpski mediji, a kao posledica toga zaprečeno joj je linčem. SPS je pokrenuo peticiju u Skupštini Srbije kojom se tražilo pokretanje krivičnog postupka protiv nje zbog „kompromitovanja teritorijalnog integriteta Srbije”. Ivica Dačić, tadašnji vođa SPS-a (i ministar unutrašnjih poslova i zamenik premijera od maja 2008. godine), zatražio je da se zabrane političke stranke i NVO koje priznaju nezavisnost Kosova.

Dana 21. februara 2008. godine, nakon demonstracija protiv nezavisnosti Kosova, neidentifikovana lica su pokušala da podmetnu požar u prostorijama FHP. Mada je FHP prethodno zatražio zaštitu policije, policija nije bila prisutna u blizini, ni tokom ni nakon demonstracija. Policija je navodno pristigla oko ponoći radi sprovođenja istrage.

Od septembra do oktobra 2008. godine, Sonja Biserko bila je predmet serije zastrašujućih napada na njenu ličnost u srpskim medijima, nakon što su u godišnjem izveštaju Helsinškog komiteta imenovani istaknuti akademici koji se protive saradnji Srbije sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (Tribunal). Izveštaji u štampi kao da su podstrekivali fizičke napade na tu NVO i Sonju Biserko.

‘Oni [država] žele da učutkaju ljude jer neće da ih podsećamo na ono što su učinili.’

Sonja Biserko, Helsinški komitet, 2009.

Dana 30. septembra 2008. godine, oko 130 pripadnika Pokreta 1389 okupilo se ispred prostorija Helsinškog komiteta u Beogradu. Izvikivali su pogrde na račun Sonje Biserko a ispred zgrade su ostavili veliku svastiku od kartona. Dana 2. oktobra 2008. godine, časopis *Tabloid* opisao je Sonju Biserko kao izdajicu i objavio je njenu kućnu adresu i druge lične podatke. Tri dana nakon toga, ona je videla dvojicu neidentifikovanih muškaraca obučenih u crno: jedan je bio ispred ulaza zgrade u kojoj živi, a drugi ispred vrata njenog stana. Pobjegli su kada joj je prijatelj pritekao u pomoć.

Ta serija pretnji i napada prestala je tek nakon što su intervenisale međunarodne organizacije. Helsinški komitet je na kraju zatražio policijsku zaštitu za Sonju Biserko. Ispred njene kancelarije jedno je vreme bio postavljen policajac, ali kada ju je Amnesty International posetio krajem februara 2009. godine policija nije bila prisutna.

Druge NVO u Srbiji su takođe predmet napada. Pozorišna grupa *Dah* saraduje već 15 godina sa Ženama u crnom prilikom protesta koji propagiraju ljudska prava i suprotstavljaju se militarizmu, nacionalizmu,

nejednakosti polova i klerikalizaciji srpskog društva. Novembra 2008. godine, iz prostorija trupe pokradeni su kompjuteri i oprema, a mesec dana kasnije u prostorijama je podmetnut požar.

NVO Peščanik vode novinarka Svetlana Lukić i Svetlana Vuković i cilj joj je da promoviše raspravu o ljudskim pravima. Dana 22. januara 2009. godine, napadnuta je internet stranica organizacije i bila je blokirana preko nedelju dana. Dan kasnije, signal radio programa Peščanika, koji se emituje preko nezavisne radio stanice B92, takođe je blokirano. Dana 24. januara 2009. godine, repriza programa je takođe blokirana. Istovremeno, automobil Svetlane Lukić parkiran ispred B92 udaren je takvom silinom da su mu prednji točkovi prebačeni preko bankine.

Peščanik je podneo krivičnu prijavu za kibernetički kriminal i uništavanje vozila Svetlane Lukić. B92 je podneo prigovor Republičkoj telekomunikacionoj agenciji u vezi s blokiranjem signala.

Srpske državne institucije, uključujući članove vlade, Skupštine i istaknute javne ličnosti koriste tužbeni postupak kao sredstvo pritiska na braniteljke i branioce ljudskih prava. Novembra 2008. godine, Aleksandar Tijanić je tužio Biljanu Kovačević-Vučo i YUCOM zbog klevete za sumu od 100,000 evra, nakon što je YUCOM objavio knjigu pod naslovom *Slučaj državnog službenika Aleksandra Tijanića*. Knjiga je predstavljala zbir citata Aleksandra Tijanića, direktora državne televizije *Radio-Televizija Srbije* i bivšeg ministra u vladi Slobodana Miloševića.

Pretnje takođe stižu od onih koji su osumnjičeni za ratne zločine: juna 2009. godine, pripadnici sindikata srpske policije pokrenuli su 10 civilnih sporova i dva krivična postupka protiv Nataše Kandić nakon što je ona ustvrdila da su neki od

njihovih zvaničnika počinili ratne zločine. Dana 20. juna 2009. godine, u predmetu koji je za klevetu pokrenuo bivši političar SRS Tomislav Nikolić protiv Nataše Kandić, Okružni sud u Beogradu poništio je odluku Opštinskog suda koja je bila u korist Tomislava Nikolića.

Aprila 2008. godine Vojislav Šešelj, vođa Srpske radikalne stranke optužen za ratne zločine pred Tribunalom, optužio je zaštićenog svedoka tužilaštva „da ga je pripremio FHP, [i] da ga je FHP potplatio da svedoči protiv njega“. Dana 3. aprila 2008. godine izjavama Vojislava Šešelja data je značajna pažnja u dnevnicima *Politika*, *Pravda* i *Glas javnosti*, što je potenciralo njegovu poruku.

Ova kampanja pritiska i nasilja koja traje posebno cilja one koji pokušavaju da ospore klimu nekažnjivosti za ratne zločine u Srbiji. Izveštaj Amnesty International za 2005. godinu *Serbia and Montenegro: the writing on the wall, Serbian human rights defenders at risk* (EUR 70/016/2005) /*Srbija i Crna Gora: javna objava, rizik za zaštitnike ljudskih prava u Srbiji* / dokumentuje slične napade na koaliciju Suočavanje sa prošlošću u periodu oko desetogodišnjice srebreničkog masakra. Većina NVO o kojima se govori u ovom dokumentu članovi su koalicije Suočavanje s prošlošću.

Napadnuti su takođe braniteljke i branioци ljudskih prava koji promovišu prava žena i prava lezbijki, gej muškaraca, biseksualnih i transrodnih osoba (LGBT). Oni su napadnuti i od strane Srpske pravoslavne crkve čiji je uticaj na vladu potpomogao stvaranju antifeminističkog, homofobnog i islamofobnog javnog diskursa. Smatra se da je Crkva takođe povezana sa neonacističkim grupama za koje se sumnja da su napadale braniteljke i branioce ljudskih prava, LGBT osobe i manjine, uključujući Albance i Rome.



NAPADI NA ŽENE, BRANITELJKE LJUDSKIH PRAVA

Srpski mediji pokušavaju da vrše pritisak na žene, vođe NVO korišćenjem diskriminatorske, uvredljive i misoginističke retorike koja se konkretno odnosi na njihov spol. Žene, braniteljke ljudskih prava, su označene kao „veštice“, „zmiје“ i „kurve“. Neki od naslova: „Nataša, žena koja ne postoji“; „Biserko i Crne udovice“; „Veštičin lov Sonje Biserko“; „Veštice iz NVO-a rade po nalogima onih koji žele naneti zlo Srbiji“. Pored toga, zato što proces pristupanja Srbije EU zahteva odgovornost za ratne zločine, žene, braniteljke ljudskih prava, su nazivane „kurvama EU“, i „veštice koje rade po naređenjima svojih [EU] nalogodavaca“.

Pravo na slobodu izražavanja nije neograničeno pravo. Na osnovu međunarodnog prava o ljudskim pravima, ono može biti ograničeno zakonom tamo gde je ta mera nužna i proporcionalna za, između ostalog, zaštitu prava drugih, uključujući zabranu propagiranja mržnje koja vodi podsticanju diskriminacije, neprijateljstva i nasilja. Amnesty International smatra da prethodno opisana

Nataša Kandić, izvršna direktorka Fonda za humanitarno pravo.

kršenja od strane jednog dela medija prevazilaze granicu slobode izražavanja koja je zaštićena na osnovu međunarodnog prava koje se odnosi na ljudska prava i takođe izgleda da krši član 38 Zakona o javnom informisanju Srbije koji zabranjuje „objavlivanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog pripadanja ili nepripadanja nekoj rasi, veri, naciji, etničkoj grupi, polu ili zbog njihove seksualne opredeljenosti.“

Žene u crnom su takve napade opisale kao „rat niskog intenziteta, koji je uključivao da se od žena prave žrtveni jarci, stigmatizaciju i represiju putem medija i od strane pojedinačnih građana, stigmatizaciju i represiju privatnog života s ciljem stvaranja veće osetljivosti, emocionalne nestabilnosti, lične nesigurnosti i nedostatka bezbednosti, utičući na njihovu sposobnost da deluju kao autonomni činioци promena.“

SPECIJALNI PREDSTAVNIK UJEDINJENIH NACIJA ZA BRANITELJKE I BRANIOCE LJUDSKIH PRAVA

Novembra 2007. godine nakon što je posetila Srbiju, Hina Jilani, tadašnji Specijalni predstavnik Generalnog sekretara Ujedinjenih nacija, rekla je o stanju ljudskih prava: „prisustvo i podrška međunarodne zajednice državnim institucijama i civilnom društvu je kritična za zemlje u tranziciji. Uloga međunarodnih organizacija je bila ključna za podršku braniteljicama i braniocima ljudskih prava u Srbiji i za izgradnju njihovih kapaciteta.”

Specijalna predstavica je zatražila od vlasti i relevantnih državnih činilaca:

- da preuzmu konkretne korake kojima bi se dao politički značaj i legitimitet braniteljicama i braniocima ljudskih prava i njihovom radu. To se može uraditi putem kategorične osude napada i kampanja protiv braniteljki i branilaca i davanjem priznanja značaju njihovog rada.
- da se institucionalizuju interakcija i procesi konsultacije sa civilnim društvom.
- da se usvoji nacionalni plan ili strategija o ljudskim pravima i konkretne mere za zaštitu braniteljki i branilaca ljudskih prava i njihovih aktivnosti.
- da se preuzmu snažnije aktivnosti na istrazi, krivičnom gonjenju i kažnjavanju predmeta koji se odnose na prekršaje počinjene protiv braniteljki i branilaca ljudskih prava i pružanja adekvatne zaštite i pomoći braniteljicama i braniocima koji su pogođeni takvim prekršajima.

NAPADI NA LEZBIJKE, GEJ MUŠKARCE, BISEKSUALNE I TRANSRODNE OSOBE

LGBT aktivisti koji štite prava LGBT osoba, a koji su i sami marginalizovani u okviru civilnog društva, proživljavaju slične diskriminatorne napade od strane državnih i nedržavnih aktera. Oni su izloženi fizičkim napadima, kao i napadima od strane medija. Veoma mali broj počinitelja je izveden pred lice pravde.

NVO Labris je takođe dokumentovala zlostavljanje ili diskriminaciju LGBT osoba od strane policije. Prema Jeleni Đorđević iz Anti-Trafiking Centra za borbu protiv trgovine ljudima, policija ne uzima u obzir ranjivost LGBT osoba na napade i diskriminatornu prirodu takvih napada. Januara 2009. godine, Minja Kochis, transrodna osoba koja radi u industriji seksa, ubijena je u svom stanu u Beogradu. Policija je smatrala da je motiv ubistva krađa oko 30 evra. Dvoje osumnjičenih su u pritvoru u očekivanju suđenja u oktobru 2009. godine.

Dana 19. septembra 2008. godine, grupa od 10 ljudi napala je i povredila četiri učesnika Beogradskog „Queer festivala”, tako da im je bila potrebna hitna lekarska pomoć. Policija je uhapsila dva navodna počinioca. Dana 22. septembra 2008. godine, Beogradski Queer kolektiv osudio je napad i zatražio je od vlasti da primeni vladavinu zakona kako bi se suprotstavili povećanju homofobnih napada.

Dana 29. maja 2009. godine, okružni tužilac je odbacio krivične navode o diskriminaciji, koje je u ime žrtava napada pokrenula NVO Labris, na osnovu toga da nema dokaza da je do napada došlo na temelju „rasne ili druge diskriminacije” ili „kršenja jednakosti” kako je navedeno u članovima 387 i 128 Krivičnog zakona Srbije. Kao odgovor, Labris je jula meseca pokrenuo privatnu parnicu u ime jedne od

žrtava zbog „rasne i druge diskriminacije” i „kršenja jednakosti”. Predmet je u toku.

LGBT osobe u Srbiji nemaju zagarantovana prava na slobodu izražavanja. U Beogradu nije održana „Gej prajd” parada od 2001. godine, kada policija nije zaštitila učesnike od napada pripadnika Srpske pravoslavne crkve i desničarskih organizacija.

Juna 2008. godine, aktivisti LGBT objavili su da Prajd parada neće biti održana zbog bezbednosnih rizika i nastavka diskriminacije i zatražili su od vlasti da LGBT populaciji garantuje pravo na okupljanje. Dana 22. jula 2009. godine, nakon najave da će Prajd parada biti održana 23. septembra, desničarske i verske organizacije odmah su zapretile da će sprečiti marš i pored izjave Ministarstva za ljudska prava iz marta meseca kojom je paradi data podrška.

Početak 2009. godine, članovi LGBT NVO-a, uključujući Labris i Queeria rekli su Amnesty Internationalu da iako su oni optimistični u pogledu neposrednog usvajanja anti-diskriminacionog zakonodavstva, LGBT organizacije i pojedinci su i dalje pod rizikom. Zakonodavstvo predstavlja jednu od reformi koja se zahteva u procesu pristupa EU i u skladu je s obavezama vlade na osnovu međunarodnih sporazuma koje je potpisala i Srbija.

Dana 4. marta 2009. godine, dan pre nego što je trebalo da započne rasprava o nacrtu zakona u Skupštini i pored šestomesečnih konsultacija s civilnim društvom, nacrt je povučen pod pritiskom Srpske pravoslavne crkve, Katoličke crkve i muslimanske zajednice.

Oštro se suprotstavljajući članu u kojem se traži garantovanje slobode veroispovesti, njihova prvenstvena primedba bila je na član koji je predviđao pravo na slobodu od

diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i prava na utvrđivanje polnog identiteta.

Nakon obimnih pregovora, nacrt zakona, koji je uključivao oba člana, vraćen je u Skupštinu 18. marta i nakon višednevne rasprave usvojen je malom većinom, 26. marta 2009. godine.

NEKAŽNJIVOST NAPADA NA BRANITELJKE I BRANIOCE LJUDSKIH PRAVA

Amnesty International je zabrinut zbog toga što srpske vlasti ne sprovode pravovremene i nepristrasne istrage u vezi s fizičkim napadima i pretnjama smrću protiv braniteljki i branilaca ljudskih prava, što vodi nekažnjivosti počinitelaca.

Niko nije izveden pred lice pravde zbog napada na prostorije YUCOM-a, FHP ili na pozorišnu grupu Dah, ili zbog pretnji po život Nataše Kandić i Sonje Biserko. Takođe, niko nije izveden pred lice pravde zbog gotovo fatalnog napada aprila 2007. godine na Dejana Anastasijevića, novinara nedeljnika *Vreme*, kada je bomba ubačena kroz prozor njegovog stana nakon što je on objavio tekst o nekažnjivosti ratnih zločina.

Dana 1. marta 2009. godine, Biljana Srbijanović, koja je govorila na skupu Peščanika u Pančevu, okrivljena je za nedolično ponašanje nakon što su pripadnici desničarske i nacionalističke organizacije *Dveri* srpske pokušali da nasilno razbiju taj skup. Upravnik zgrade je tvrdio da je dobio anonimnu bombašku pretnju tokom skupa. Niko od onih koji su uznemirili skup nije optužen za bilo kakav prekršaj.

Istraživanja koja su sprovele međunarodne i lokalne NVO pokazala su da počinioci više od 70 posto napada na braniteljke i branioce ljudskih prava nikada nisu



identifikovani. Istrage navodnih zlostavljanja od strane policije ili napada na braniteljke i branioce ljudskih prava (uključujući LGBT osobe) od strane nedržavnih činilaca, u kojima su počinioci identifikovani, retko su razrešene. Decembra 2008. godine, u prvom predmetu takve vrste, jedna osoba je osuđena i kažnjena sa 10.000 dinara zbog pretnji upućenih Gej-Strejt Alijansi.

Međutim, od 2008. godine, vlada je priznala postojanje desničarskih grupa čiji su članovi osumnjičeni za napade na braniteljke i branioce ljudskih prava, LGBT osobe i manjine, uključujući Albance i Rome. Godine 2008., Željko Nikač, pomoćnik načelnika u Ministarstvu unutrašnjih poslova, javno je priznao postojanje „šest ili sedam grupa koje imaju neonacističke karakteristike” i dodao je da one „ne mogu ugroziti bezbednost zemlje, ali da ih ne

Lezbejske aktivistkinje protestuju protiv vođe srpske fašističke grupe koja je napala gej aktiviste u Beogradu.

‘Napetost između udruženja civilnog društva, medija i politike, posebno što se tiče NVO-a koje se bave ratnim zločinima, pomirenjem ili pitanjima „suočavanja s prošlošću” prevazilazi nivo tenzija koje su prirodne za većinu društava.’

Savet Evrope, *Compliance with obligations and commitments and implementation of the post-accession co-operation programme /Pridržavanje obaveza i primena programa saradnje nakon pristupanja/ 2007, par.VI.*

DEKLARACIJA UN O BRANITELJKAMA I BRANIOCIMA LJUDSKIH PRAVA

Deklaraciju UN o pravima i odgovornostima pojedinaca, grupa i društvenih organizacija za promovisanje i zaštitu univerzalno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda (Deklaracija o braniteljicama i braniocima ljudskih prava) Generalna skupština UN usvojila je konsenzusom 9. decembra 1998. godine.

Deklaracija poziva vlade da se eksplicitno obavežu na promovisanje ljudskih prava i zaštitu braniteljki branilaca ljudskih prava. Na primer, član 12 predviđa da:

“1. Svako ima pravo da, pojedinačno ili u udruženju s drugima, učestvuje u miroljubivim aktivnostima protiv kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda.

2. Država će preduzeti sve neophodne korake kako bi obezbedila zaštitu od strane kompetentnih organa svakome, pojedinačno i udruženog s drugima, protiv bilo kakvog nasilja, pretnji, odmazde, *de facto* ili *de jure* negativne diskriminacije, pritiska ili bilo kakve druge arbitrarne akcije kao posledice zbog njenog ili njegovog legitimnog korišćenja prava o kojima govori ova Deklaracija.

3. S tim u vezi, svako ima pravo, pojedinačno ili udružen s drugima, da bude efikasno zaštićen u skladu s nacionalnim zakonodavstvom kad reaguje protiv ili se suprotstavi, miroljubivim sredstvima, aktivnostima ili delima, uključujući ona na osnovu propusta koja se mogu pripisati državama, koja dovedu do kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i delima nasilja počinjenim od strane grupa ili pojedinaca koji utiču na uživanje ljudskih prava i osnovnih sloboda.”



© Žene u Crnom, Beograd

Aktivisti organizacije Žene u crnom obeležavaju Međunarodni dan žena, mart 2009.

treba potceniti”. Nabrojani su srpski ogranak Stormfronta (Nacionalni stroj), Krv i čast, Obraz, Skinhedsi i grupa fudbalskih navijača poznata kao Ujedinjena crvena snaga.

U nekim slučajevima, policija je pokušavala da spreči napade takvih grupa i preduzimala je mere kako bi garantovala prava na slobodu okupljanja i slobodu izražavanja. Dana 11. oktobra 2008. godine, 2.500 pripadnika policije za kontrolu demonstracija i žandarmerije raspoređeno je tokom demonstracija desničarskih grupacija u Novom Sadu. Takođe im je data instrukcija da zaštite antidemonstracije koje je organizovala koalicija antifašističkih NVO-a. Uhapšeno je 34 ljudi, neki su nosili nacističke oznake i pritvoreni su zbog provociranja policije i demonstranata. Amnesty International podržava takav razvoj događaja.

ZABRINUTOST MEĐUNARODNE ZAJEDNICE

Novembra 2008. godine, u izveštaju Evropske komisije o napretku pristupanja Srbije EU izražena je zabrinutost u vezi s političkim napadima na braniteljke i braniocima ljudskih prava, u kome se navodi da se „uvredljiv i zapaljiv jezik protiv političkih protivnika i braniteljki i branilaca ljudskih prava ponovo pojavio u Skupštini.” Komisija je ukazala na uticaj nezavisnosti Kosova na slobodu govora u Srbiji i „brojne izveštaje incidenata uvredljivog govora, govora mržnje i nasilja protiv organizacija i pojedinaca, uglavnom novinara i branilaca/ki ljudskih prava” koji su usledili. Komisija je takođe navela da su se udruženja novinara žalila na učestale verbalne i fizičke napade te da su bila suočena s optužbama o nepatriotskom izveštavanju. Komisija je takođe izrazila zabrinutost u vezi sa slobodom udruživanja u daljem odsustvu zakona o NVO i „restriktivnim i nepovoljnim fiskalnim uslovima koji se primenjuju [na NVO] na *ad hoc* i arbitrarnoj osnovi.”

Takođe, novembra 2008. godine, Komitet UN protiv torture (KPT) izrazio je zabrinutost zbog „nepovoljnog okruženja za zaštitnike ljudskih prava, posebno onih koji rade na pitanju tranzicione pravde i pravima manjina i nedostatku pravičnih suđenja u predmetima koji su pokrenuti protiv braniteljki i branilaca ljudskih prava iz navodno političkih razloga.” KPT je preporučio da Srbija „preduzme konkretne korake kako bi dala legitimno priznanje braniteljka i braniocima ljudskih prava i njihovom radu i da obezbedi da kada se pokreću predmeti protiv njih, da se takvi predmeti vode u skladu s međunarodnim standardima koji se odnose na pravično suđenje.” Istoga meseca, Savet za ljudska prava preporučio je u svome Univerzalnom periodičnom pregledu da Srbija promoviše rad zaštitnika ljudskih prava i obezbedi njihovu zaštitu, uključujući one koji se bave pravima LGBT; da ispoštuje preporuke Specijalnog predstavnika UN i usvoji nacionalni plan delovanja za poboljšanje zaštite branioca/teljki ljudskih prava i nezavisnih novinara.

U svom izveštaju od marta 2009. godine, Thomas Hammarberg, Komesar za ljudska prava Saveta Evrope, tražio je od vlasti, „da bez odlaganja uputi jasnu poruku sa najvišeg nivoa kojom se nedvosmisleno osuđuju sve vrste napada ili pretnji protiv braniteljki i branilaca ljudskih prava kadgod do njih dođe.” On je takođe preporučio da srpske vlasti pruže zaštitu braniteljka i braniocima ljudskih prava koji su pod pretnjom od napada i da učine više na „sprečavanju govora mržnje i aktivnosti ekstremističkih organizacija”. Komesar je tražio od vlasti da „obezbede da se odredbe Krivičnog zakona koje se odnose na zločine mržnje poštuju tokom krivičnog gonjenja i da je kažnjavanje odgovarajuće. Govor mržnje od strane političara nije prihvatljiv u pravoj demokratiji i odgovor vlasti bi trebalo da bude čvrst i neposredan.”

OBEZBEĐIVANJE ZAŠTITE

EU je odredila smernice za države članice kako bi im pomogla prilikom zaštite i podrške rada braniteljki i branilaca ljudskih prava. Uputstvo pod nazivom Ensuring Protection: *European Union Guidelines on Human Rights Defenders /Obezbeđivanje zaštite: Uputstvo Evropske Unije koje se odnosi na braniteljke i braniocima ljudskih prava / usvojeno je 2004. godine kako bi pomoglo ambasadama zemalja članica i delegacijama EU da „formulišu lokalnu strategiju za implementaciju promovisanja uputstava i radi praktičnih mera za podršku braniteljka i braniocima ljudskih prava”. To može uključivati mehanizam brzog odgovora ili ranog upozorenja kako bi se pružila međunarodna podrška braniteljka i braniocima ljudskih prava koji su izloženi riziku. Od ambasada se takođe očekuje da koordiniraju i održavaju kontakte sa braniteljka i braniocima, da im pruže, kada je to potrebno, vidljivu podršku i da prisustvuju i posmatraju suđenja braniteljka i braniocima ljudskih prava. Nekoliko ambasada zemalja članica EU u Srbiji primenilo je ova uputstva.*

Do danas, srpske vlasti nisu primenile Deklaraciju UN o braniteljka i braniocima ljudskih prava niti su formalno uključile njene principe u zakonodavstvo. Međutim, 30. oktobra 2008. godine na konferenciji „Žene, mir i bezbednost”, koju su organizovale Žene u crnom i YUCOM, predstavnica Ministarstva pravde dala je svoju podršku primeni Deklaracije.

Dana 20. februara 2009. godine, Ministarstvo za ljudska prava potpisalo je Memorandum o razumevanju (MoR) sa više od 120 NVO, uključujući neke od NVO koje se spominju u ovom izveštaju. Prema ministru, MoR ima za cilj uspostavljanje zvanične saradnje sa NVO koje se bave diskriminacijom protiv Roma, žena, dece, osoba s ograničenjima i LGBT osoba. Nisu preduzete nikakve mere od strane Ministarstva radi promovisanja i podrške Deklaraciji UN.



© Front Line/Mark Condren

Biljana Kovačević-Vučo, direktorka Komiteta pravnik za ljudska prava (YUCOM), 2008

Dana 9. jula 2009. godine, konačno je usvojen Zakon o udruženjima. Izmenjen 2008 godine, nakon pritiska organizacije za bezbednost i saradnju u Evropi (OEBS), Saveta Evrope i EU, on predviđa okvir za stvaranje, status i delovanje udruženja, uključujući NVO. Međutim, taj zakon ne štiti prava njihovih članova na slobodu izražavanja i slobodu udruživanja.

Amnesty International smatra da braniteljke i branioci ljudskih prava u Srbiji treba da budu u mogućnosti da obavljaju svoj rad slobodno i bez rizika. Srpske vlasti, EU i države članice EU treba da preduzmu neposredne korake kako bi obezbedili da pojedinci, grupe i organizacije budu u stanju da štite ljudska prava u Srbiji.



© Žene u crnom, Beograd

Žene u crnom vode kampanju da se 11. juli proglaš
zvaničnim danom sećanja na srebrenički masakr,
Beograd, mart 2009.

PREPORUKE

Amnesty International poziva srpske vlasti da:

- neposredno primene u zakonu, politici i praksi odredbe Deklaracije UN o braniteljima i braniocima ljudskih prava;
- izrade, u saradnji sa braniteljima i braniocima ljudskih prava, plan aktivnosti za primenu Deklaracije, uključujući nacionalni akcioni plan za njihovu podršku i zaštitu;
- javno osude sve napade i pretnje upućene protiv braniteljki i branilaca ljudskih prava;

■ sprovedu brzu, nepristrasnu i efikasnu istragu svih napada na braniteljke i branioce ljudskih prava i obezbede da se počinioci izvedu pred lice pravde;

■ obezbede efikasnu zaštitu „Beogradskog Prajda” 2009. godine.

Amnesty International poziva EU i misije država članica EU u Srbiji da:

■ zahtevaju od srpskih vlasti da usvoje Deklaraciju UN o braniteljima i braniocima ljudskih prava i da usvoje i primene nacionalni plan aktivnosti za njihovu podršku i zaštitu;

■ dodatno, pored diplomatskih aktivnosti, javno osude sve napade i pretnje upućene protiv braniteljki i branilaca ljudskih prava;

■ redovno se sastaju sa braniteljima i braniocima ljudskih prava koji su izloženi riziku;

■ u Srbiji primene odredbe iz: „Obezbeđivanje zaštite: Uputstva Evropske unije o braniteljima i braniocima ljudskih prava”, uključujući formulisanje lokalnih strategija primene, praktičnih mera za pružanje podrške braniteljima i braniocima ljudskih prava i finansiranja hitnih zaštitnih mera.

AMNESTY
INTERNATIONAL



Amnesty International je globalni pokret od 2,2 miliona ljudi u više od 150 zemalja i teritorija koji se zalažu da se stane na kraj teškom kršenju ljudskih prava.

Naša vizija je da svaka osoba uživa sva prava sadržana u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i drugim standardima međunarodnih ljudskih prava.

Mi delujemo nezavisno od bilo koje vlade, političke ideologije, ekonomskog interesa ili religije-većinom finansirani od strane sopstvenog članstva i javnih donacija

septembar 2009
Indeks: EUR 70/014/2009

Amnesty International
Međunarodni sekretarijat
Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW
Ujedinjeno Kraljevstvo
www.amnesty.org